

natur, li jghidulu pretorju. Fil pretorju ta' Pilatu kien mehud Kristu (Matt. 27, 27; Mk. 15, 16) u fil pretorju wkoll kien mehud Pawlu (Atti 23, 35; 25, 23).

Il-kawzi kienu jsiru bi ftit kliem. Min iharrek u limharrek, li llum bil kliem ta' Qorti jghidulu l-attur u l-konvenut, jidhru quddiem Limhallef; limharrek in-naha tax-xellug ta' dak li harrku. Ix-xhud kienu mehtiega bil-fors; mill-

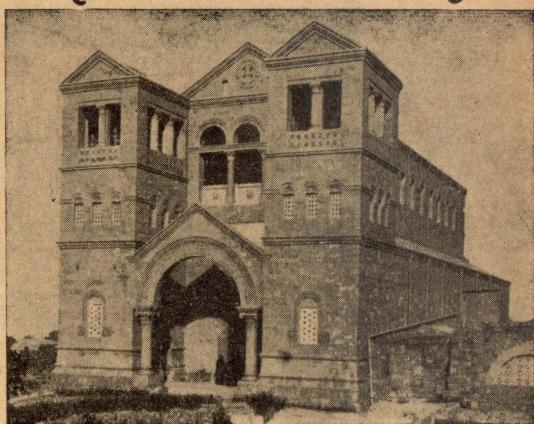
anqas tnejn jew tlieta li qabel xejn ja-hilfu li jghidu s-sewwa. Min iharrek kien jista' jkun xhud. Min jixxed falz jehel il-piena li jkun haqqu l-imharrek. Meta mhemmx xhud, l-imharrek u dak li harrku jistgħu jkunu mgħegħlin jahil fu u jixhud. Avukati fil-kawzi ma jis-semmew qatt. Is-sentenza kienet tkun esegwita minnufih. Ma kienx hemm appell skond il-Liġi ta' Mosè.

P. P. SAYDON.

IT-TABOR U L-KNISJA TAS-SALVATUR

Fl-Evanġelu ta' San Mattew (XVII, 1, 2, 3) hemm miktub dal-kliem: "U wara sitt ijiem, ha Gesù lil Pietru lil Gakbu u lil Ġanni, huh, u tellagħhom fuq ġebel għoli, għal wahd. U tbiddel quddiemhom, u idda wiċċu bħax-xemx, imma hwejjgħu saru jilmgħu bħad-dawl. U f'daqqa dehrulhom Mosè u Elija, jithaddtu miegħu".

Dan ġara fuq muntanja għolja, maqtugha għaliha weħedha, fil-Palestina. Il-post fejn saret it-Trasfigurazzjoni

Il-Bażilika tat-Tabor.

Il-Bażilika tat-Tabor, minn ġewwa. Is-fel, fin-nofs tidher il-Kripta, bil-warrani tal-ħgieg.

I-Insara baqgħu jafuh, u fuqu fis-seklu IV bnew knisja sabiha u kbira.

Dil-knisja baqgħet wieqfa sa żmien is-Salibin, jew *Crocjati*. Imma wara garraffa s-sultan ta' Damask, Melek il-Ğħadel, fis-sena 1212. Ftit żmien wara, jiġifieri fis-sena 1229 l-Imperatur Federiku II għamel habib mas-sultana' t'-Egħiġi, Melek il-Kāmel, u qala' minn għandu l-muntanja tat-Tabor u taha lill-Insara. Dawn bnew fuqha knisja żgħira, qrib il-herba tal-knisja l-qadima, imma fis-sena 1263, sultan iehor tal-ġiġi, Bibars, raġa' ha t-Ta-

Il-Kripta tal-Bažika tat-Tabor. Fil-ġnub jidhru l-Anġli tal-Mužajk.

bor u ġarraf il-knisja mill-ġdid. Wara dan, it-Tabor baqa' mingħajr knisja fuqu għal xi erba' mitt sena.

Fis-sena 1631, is-sultan Fahar id-Din, emir tal-Galilija, ta l-herba tal-knejjes li semmejna lill-Frangiskani li kienu f'Nazaret, u dawn fil-herba sabu banju Tork, sewwewh ftit u għamluh kappella, u kienu jmorru jqadddu fiha.

Fis-sena 1858 il-Frangiskani bdew iħaffru u sabu l-fdal tal-knisja l-qadija u ta' żewġ knejjes żgħar ohra, ta'

Mosè u Elija. U riedu jerġħu jibnuhom mill-ġdid, imma ma kellhomx flus. Wara l-ewwel gwerra (1914-1918) wieħed Frangiskan Amerikan, Patri Goffredu Schilling, wieghed lill-Kustodju ta' Ĝerusalem li jiġbor hu l-flus biex tinbena l-knisja. Il-flus ġabarhom, u f'Mejju tas-sena 1921 inbeda x-xogħol. Tqabbdju jaħdmu 300 raġel u l-knisja damet tinbena tliet snin. Fl-1 ta' Gunju 1924 mar il-Palestina l-Kardinal Giorgi u bierek il-knisja l-ġdida hu.

L-Anġli tal-Mužajk, fil-ġenb tax-xellug tal-Kripta fil-Bažika tat-Tabor.

Il-knisja tat-Tabor kbira xi daqs il-knisja tal-Gebla, tal-Gżira. Imma f'nofsha fiha taraġ wiesa', jinzel 'l isfel, għal ġewwa kripta. Il-kripta fiha artal, u wara l-artal, kollu tal-ħgieg, li jħares lejn tlugħ ix-xemx. Hi u tielgħa x-xemx il-kripta timtela bid-dija.

L-isbah haġa li fiha l-kripta huma l-hitan tal-mužajk, imqassma f'erba' taqsimiet, u kull taqsima fiha xbieha ta' wahda mit-Trasfigurazzjonijiet ta' Kristu (il-hames wahda qiegħda wara l-artal il-kbir, ta' fuq).

L-ewwel Trasfigurazzjoni, turi tliei Angli bil-wieqfa, iħarsu 'l isfel, u Gesù Bambin mimdud fuq il-haxix ħdejn riglejhom. Din hi l-ewwel tibdila ta' Gesù meta minn Alla sar bniedem. It-tieni tibdila, hi tliet Angli wkoll, iħarsu 'l fuq, u l-Anġlu tan-nofs għandu f'idejh il-kalċi u l-Ostja. Dan ifisser it-tieni tibdila ta' Gesù, meta minn bniedem u Alla sar xbieha ta' hobż. Mal-hajt l-ieħor hemm, l-ewwel tliet Angli oħra t-tnejn tat-truf iħarsu 'l isfel u tan-nofs ihares 'il fuq; ħdejn riglejhom hemm haruf maqtul. Dan ifisser it-tielet tibdila ta' Gesù, meta bħal haruf halla 'l min joqtlu ghall-mahfrah tad-dnubiet. Ir-raba' xbieha hi wkoll tliet Angli,

tan-nofs għandu taħt riglejħ teħbi battal. Dan ifisser li Gesù, minn mejjet sar mill-ġdid haj u tela' s-sema.

Għall-festa ta' fuq it-Tabor, fis-6 ta' Awissu, mill-bliet kollha tal-Galilija, imorru ħafna nies. L-aktar li jmorrū Kattoliċi, imma jkun hemm ukoll Grie-gi Xismatki u Misilmin. Il-Lhud għamlu triq bl-asfal minn Nazaret għal fuq it-Tabor, u huma nfushom, bil-karrozzi tagħhom, iġorru n-nies. Il-kotra tan-nies joqogħdu fuq it-Tabor jumejn; mill-5 tax-xahar fil-ġħodu sas-6 wara nofs in-nhar. Fuq it-Tabor hemm ħafna sigar, u n-nies joqogħdu taħt is-sigār, isajru u jieklu hemm, idoqqu u jiżfnu u jghannu, u waqt il-knisja, imorru l-knisja. Lejlet il-festa jkun hemm l-Għasar kantat, b'hafna ilħna, u l-ghada fil-ġħodu quddiesa kbira u priedka bil-Għarbi. Ikantaw il-Franġiskani, li l-knisja hi tagħhom, u t-tfal ta' li "Schola Cantorum" ta' Nazaret, li għall-ħlewwa ta' leħenhom ma jiksirhom hadd.

Hekk mela hi l-knisja, u hekk issir il-festa, fuq il-post sewwa fejn ġrat it-Trasfigurazzjoni fuq il-muntanja tat-Tabor, fil-Galilija.

FRA ŻARENU, O.F.M.

L-Angli tal-Mužajk, fil-ġenb tal-lemin, fil-Kripta tal-Bażilika tat-Tabor.